

TÜRKİYE’NİN TARIM ÜRÜNLERİ PAZARINDAKİ YERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Şebnem BORAN

Günnur BİNİCİ ALTINTAS

Tarım sektörü; insanlar için gerekli gıdaları karşılayan, sanayiye hammadde kaynağı oluşturan, nüfusun önemli bir bölümüne istihdam yaratan ve ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayan stratejik öneme sahip bir sektördür.

Ülkemiz; iklimi, ürün çeşitliliği, ekolojik yapısı, büyük tarım havzaları bulunması, coğrafi konumu, kimyasal gübre ve zirai ilaç kullanımının nispi olarak düşük olması nedeniyle sektörde avantajlı durumdadır.

Buna rağmen üretim potansiyelini tam olarak değerlendiremese de ülkemiz; tarımsal üretimde, yirmiden fazla üründe dünyada ilk on ülke arasında yerini alırken bazı ürünlerde de dünya üretiminde ilk sıralarda bulunmaktadır.

Bu noktada ülkemizin söz sahibi olduğu ürünlerden bazılarını alt başlıklar halinde incelemekte yarar var.

Kuru Üzüm

Çekirdeksiz kuru üzüm, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ihracatımızda önemli yer tutan geleneksel ihraç ürünlerimizden biri.

Aslında üzüm, dünyada en yaygın olarak üretimi yapılan kültür bitkileri arasında bulunuyor.

Bu durum bitkinin; iklim ve toprak istekleri yönünden çok seçici olmaması ve kolay çoğaltılabilir olmasından kaynaklanıyor.

Halen, dünya yaş üzüm üretiminin yaklaşık 7,5 milyon hektar alanda gerçekleştiği ve yıllık ortalama 65 milyon ton civarında üretim yapıldığı tahmin ediliyor. Kurutulan kısım da 700 ile 1.200 bin ton arasında değişiyor.

Türkiye, A.B.D, Şili, İran, G. Afrika, Yunanistan, Arjantin ve Avustralya dünyanın en önemli çekirdeksiz kuru üzüm üreticisi ülkeleri.

Ülkemiz, 2008 yılı itibariyle 300 bin tonluk kuru üzüm üretimi ile dünya toplam kuru üzüm üretiminin % 36,3'ünü tek başına karşılamış durumda.

Türkiye'nin 2007 yılı kuru üzüm ihracatı, 240 bin ton civarında olup, karşılığında ise yaklaşık 316 milyon Dolarlık gelir elde edilmiştir. Bu rakam kuru üzüm ihracatımızda bugüne kadar ulaşılan en yüksek seviyedir.

Geçtiğimiz yıl 199.234 ton kuru üzüm ihraç edilmiş ve 349.539 bin dolar gelir sağlanmıştır.

Başta İngiltere, Almanya, Hollanda, İtalya, Fransa, Avustralya, Belçika ve Kanada olmak üzere 2008 yılı içerisinde 80'in üzerinde ülkeye kuru üzüm ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Kuru İncir

İncir, Akdeniz kıyılarının tipik meyvesidir. Dolayısıyla Karadeniz ikliminin hakim olduğu sınırlı sayıda ülkede üretimi söz konusu.

Başta Türkiye olmak üzere İran, ABD, Yunanistan, İspanya ve İtalya en önemli kuru incir üreticisi ülkeler konumunda yer almaktadır.

Ülkemiz, 2007 yılı içerisinde dünya kuru incir üretiminin % 39,7'sini karşılamıştır.

Dünya incir ticaret hacmi 2006 yılı itibariyle yaklaşık 200 milyon Dolar civarındadır.

Üretimdeki avantajını ihracata çeviren Türkiye'nin Dünya kuru incir ihracatındaki payı % 55,2'dir ve bu oran ülkemize en önemli ihracatçı ülke payesini vermiş durumdadır.

ABD, İran, Yunanistan ve Almanya diğer önemli ihracatçı ülkelerdir.

Türkiye'nin 2008 yılı itibariyle ihracatı 33.123 ton, elde ettiği gelir 162.908 bin dolar seviyesinde. 2008 yılı ihracat değeri şimdiye kadar elde edilen en büyük ihracat geliri olarak kaydedilmiştir.

İhracatımızın % 80'den fazlası Avrupa Birliği ülkelerine yönelik olsa da 80'i aşkın ülkeye kuru incir ihracatı yapılmaktadır. Önemli pazarlarımız sırasıyla Fransa, Almanya, İtalya ve İsviçre, İngiltere, Rusya Federasyonu ve İsrail'dir.

Zeytinyağı

Zeytin üretiminin Akdeniz ve benzeri iklime sahip olan ülkelerde gerçekleşmesi, zeytinyağı ihracatında sınırlı sayıda ülkenin söz sahibi olmasına neden olmuştur. Dünya zeytinyağı ihracatının yaklaşık %90'ı toplam yedi ülke tarafından gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Birliği zeytinyağı üretiminde kendi kendine yeter durumda olduğu kadar, zeytinyağı ticaretinde de söz sahibidir.

2008/09 sezonunda İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz'in AB dışına ihracatlarının sırasıyla 182 bin ton, 125 bin ton, 25 bin ton ve 10 bin ton olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde UZK verilerine göre; Tunus'un ihracatı 120 bin ton, Türkiye'nin ihracatı ise 60 bin ton olarak tahmin edilmektedir.

Türkiye, İtalya, İspanya, Yunanistan ve Tunus gibi diğer Akdeniz ülkeleriyle birlikte dünyanın önde gelen zeytin ve zeytinyağı üreticilerindedir.

Ege İhracatçı Birlikleri Kayıtlarına göre 2008/2009 sezonunda (01.11.2008-27.09.2009) 81 ülkeye yaklaşık 20 bin tonluk zeytinyağı ihracatı yapılmıştır. ABD, Kanada, Japonya ve İtalya ihracatımızda ilk sıralarda yer alan ülkeler.

Fındık

Ülkemiz dünya fındık üretiminde önde gelen ülkeler arasında bulunmakta olup, ülkemizin yanı sıra İtalya, İspanya, ABD, İran ve Çin Halk Cumhuriyeti de diğer önemli üretici ülkelerdir.

Ülkemiz fındık üretiminin geçtiğimiz yıl 805 bin ton seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir.

Fındık çeşitli formlarda ticarete konu olmakla birlikte iç fındık dünya ticaretinde önemli kalem durumundadır.

Elde edilen son verilere göre (2007); dünya iç fındık ihracatı yaklaşık 1,2 milyar dolar, ülkemizin ihracatı da 909 milyon dolar seviyesindedir. Türkiye dünya ihracatındaki %72'lik payı ile en büyük ihracatçı ülke durumundadır.

Gürcistan, Azerbaycan, Almanya, Hollanda ve İspanya diğer önemli ihracatçı ülkelerdir.

Ancak, söz konusu ülkelerden Almanya'nın durumu farklıdır. Bu ülke üretici olmamasına rağmen önemli miktarda reeksport gerçekleştirdiğinden, dünyada önemli ihracatçı ülkeler arasında yerini almış durumdadır.

Tütün

2008 yılında ülkemizin tütün ihracatı 152.033 ton düzeyinde olmuştur. En fazla ihracat yaptığımız ülkeler arasında ABD ve Almanya yer almaktadır.

Ülkemizde talebi olmayan tütün çeşitleri yerine dünya piyasalarında rağbet gören tütün çeşitleri yetiştirilmelidir. Böylelikle ihracatımız daha da artacaktır.

Yaş meyve ve sebze

Türkiye ortalama 43 milyon ton yaş meyve ve sebze üretimi ile dünyanın önemli üretici ülkelerinden birisi konumundadır.

Dünyada üretimi en fazla olan;

- Meyveler; Muz, üzüm, portakal, elma, mandarin, armut, şeftali nektarin, limon ve erik,
- Sebzeler de Patates, domates, lahana, karpuz, kuru soğan, hıyar/kornişon, patlıcan ve havuçtur.

Türkiye; Dünya toplam portakal üretiminin % 2,2'sini, elmanın % 4'ünü, üzümün % 6'sını, domatesin % 8'ini, hıyarın % 4'ünü, soğanın % 2,8'ini ve patatesin % 1,3'ünü üretmektedir.

2008 yılı itibarıyla yaş meyve ihracatımız 1.262.000 ton, yaş sebze ihracatımız ise 983.000 ton seviyesindedir.

Meyve ihracatımızın; % 65'ini turunçgiller, % 16'sını Sofralık üzüm oluşturmaktadır.

Turunçgiller ihracatımızdaki en önemli kalem; mandalina, sofralık üzümlerde de en önemli çeşit Sultani Üzüm'dür.

Domates miktar olarak toplam sebze ihracatının % 45'ini oluştururken kuru soğan, patates, biber ve hıyar kornişon; ihracatı yapılan diğer önemli sebzelerdir.

En önemli pazarımız Rusya Federasyonu durumundadır. Toplam yaş meyve ve sebze ihracatımızda % 37'lik pay alan bu ülkeye 2008 yılında 1.674.000 dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir.

Ülkemiz ihracatında % 10 ile Almanya, % 8 ile Ukrayna, % 7 Romanya ile ve % 6 ile Bulgaristan diğer önemli ülkelerdir. Ayrıca, Suudi Arabistan, Irak, Hollanda ve Birleşik Krallık diğer önemli pazarlarımızdır.

İthalat ise ülkemizde yetiştiricilik imkanı kısıtlı olan ya da üretilmeyen muz, ananas, avakoda vb ürünler ile sınırlıdır. Ayrıca, sezon dışı talebi karşılamak ya da reexport yapmak amacıyla da ithalat yapılabilmektedir.

Sonuç olarak, ülkemiz tarım sektöründe dünyada önemli bir yere sahip.

Ancak yukarıda saydığımız bu ürünlerin üretim ve ihracatında bazı sorunlar yaşanıyor.

Girdi maliyetlerinin fazla olması nedeniyle üretim maliyetlerimiz diğer ülkelere göre yüksek.

Dökme ihracat nedeniyle zeytinyağlarımız; İtalyan ve İspanyol markaları ile satılıyor.

İhracat miktarında belli bir istikrar sağlanmış olmakla birlikte ihracatçılarımız arasında yaşanan rekabet dolayısıyla Türk inciri hak ettiği fiyatı elde edemiyor.

Diğer bir ifadeyle ihracatçılarımız yaptıkları rekabet dolayısıyla elde edebilecekleri karlardan daha azına razı olmak zorunda kalıyor.

Zaman zaman yaşanan ilaç kalıntı sorunu ülkemiz ürünlerinin imajını zedeliyor.

Ülkemiz sebze ve meyve üretiminde rakamsal olarak önemli bir üretici ülke görünümünde. Ancak ürettiği ürünlerden ancak yaklaşık % 5'ini ihraç edebilmektedir. Bu durum önemli ölçüde ihracata konu olan yaş meyve ve sebzelerin, uluslararası piyasalarda talep edilen miktar ve kaliteye uygun çeşitler olmamasından kaynaklanıyor.

Ayrıca son yıllarda Avrupa Birliği'nde ürünlerin çevresel boyutu önemli bir konudur. Bu nedenle üreticiler, ürünlerin sadece fiyat, kalite, tüketici talepleri ve standartlar gibi geleneksel boyutunu değil, aynı zamanda çevresel boyutunu da göz önüne almak durumundadır.

Sorunların aşılması için;

- ✚ Çiftçi-sanayici işbirliği sağlanmalı, sözleşmeli tarım yaygınlaştırılmalıdır.
- ✚ Üreticimizin dünya çiftçisi ile rekabetini engelleyen unsurları ortadan kaldıracak düzenlemelere gidilmeli, kalitenin ve standartların yükseltilmesi için amaca uygun destekler devreye sokulmalıdır.
- ✚ Uygun şekilde hasat yapılmalı. Kurutma işlemi kerevetler üzerinde ve sera altında yapılmalı.
- ✚ Hastalık ve zararlılarla mücadele edilmeli.
- ✚ Eğitim çalışmalarına yoğun bir şekilde devam edilmeli, ilaç ve gübre kullanımı konusunda üreticiler bilinçlendirilmeli.
- ✚ Ürünlerin üretim ve kurutma aşamaları denetlenmeli.
- ✚ Bileşiminde yüksek oranlarda kurşun, demir gibi ağır metal iyonu bulunan kimyevi gübre, potasa vb. girdiler ile kalıntı sorunu yaratan zirai ilaçların gıda maddeleri üretiminde kullanılması önlenmeli.
- ✚ Bandırmasız ürün üretimi yaygınlaştırılmalı.
- ✚ Kuş üzümü, şaraplık üzüm ve organik üzüm üretiminin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı. Ayrıca yaş üzüm ihracatı teşvik edilmeli.

- ✚ Ülkemizde mevcut yaşlı zeytin ağaçlarının gençleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı, yeni zeytin fidanı dikimini özendirici ve teşvik edici çalışmalara devam edilmeli.
- ✚ Kalite ve verimi olumsuz yönde etkileyen zeytin sineğine karşı ilaçlama her yıl düzenli olarak yapılmalı.
- ✚ Ülkemizde zeytin üretiminde var yok yılları arasındaki miktar farkının azaltılması için sırıkla hasat önlenmeli, ağaçların boyları kısaltılmalı, var yıllarında hasat geç tarihlere (Nisan) bırakılmamalı. Bu hususlarda üreticilere yönelik bilgilendirme çalışmaları yoğunlaştırılmalı.
- ✚ Zeytinyağımız, Türk markası ile dünya piyasalarında hak ettiği yeri almalıdır. Bu nedenle kutulu zeytinyağı ihracatında ton başına verilen teşvik miktarı artırılmalı.
- ✚ Ülkemizde de zeytinyağı tüketimini arttırmaya yönelik tanıtım ve reklam kampanyaları sürdürülmeli, bu çalışmalarda sağlık açısından yararları vurgulanmalı ve özellikle genç nüfusa sahip olan ülkemizde bu kitle hedef olarak alınmalı.
- ✚ Özellikle var yıllarında arz fazlası zeytinyağının sağlıklı koşullarda depolanması ve piyasaya düzenli ürün arzını teminen stok müessesesi oluşturulmalı.
- ✚ Yaş meyve ve sebze ithalatçı ülke tercihleri dikkate alınarak ülkemiz yaş meyve ve sebze üretimi yeniden yapılandırılmalı.
- ✚ Özellikle Avrupa Birliğine ihracat yapan firmalarımız üye ülkelerdeki tüketicilerin sağlık ve çevre konusundaki duyarlılıklarının farkında olmalı ve pazar talebi ve yasal düzenlemelere uygun ürünler sunarak, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmalı.

Söz konusu çalışmaların uygulamaya geçtiği ölçüde ihracatımızın da artabileceği ve bundan hem üreticimizin hem de Türk Tarım sektörünün kazançlı çıkacağı inancındayız.

Kaynaklar:

- *Dünya Gazetesi*
- *İGEME, Sektör Raporları, www.igeme.org.tr.*
- *İzmir Ticaret Odası, 2009 Çalışma Programı.*
- *www.tuik.gov.tr, Türkiye İstatistik Kurumu Verileri*
- *İzmir Ticaret Borsası 2006 İktisadi Rapor*
- *Ege Tarım Zirvesi Sonuç Raporu, 2009.*